

Nota van: Bérénice Storms, Thomas More, Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn

Datum: 26/5/2024

Betreft: Koopkrachtevolutie gezinnen met studerende kinderen 2020-2023

Inleiding

Deze nota vergelijkt de hoogte en de evolutie van de noodzakelijke studie- en leefkosten van studenten in het hoger onderwijs met de hoogte en de evolutie van de financiële tegemoetkomingen voor studenten ten laste en met de evolutie van de minimuminkomens. In de vergelijking worden ook de hoogte en de evolutie van de minimale kosten van gezinnen in rekening gebracht. Zo wordt het mogelijk om de kostendekkingsgraad van de financiële tegemoetkomingen voor studenten te berekenen en te bestuderen in welke mate de koopkracht van lage inkomensgezinnen met studenten in het hoger onderwijs evolueerde.

Methode

Om bovenstaande vergelijkingen te kunnen maken doen we een beroep op de studies van het Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn van Thomas More. We gebruiken de data van de studentenbrochure (2020, 2021, 2022, 2023) waarin jaarlijks de noodzakelijke kosten van studenten in het hoger onderwijs in kaart worden gebracht¹. Hierbij maken we een onderscheid tussen strikte studiekosten, ruime studiekosten en leefkosten. Met strikte studiekosten bedoelen we de kosten die verbonden zijn aan het volgen van een bepaalde opleiding. Het gaat om het jaarlijkse studiegeld, de uitgaven voor cursussen en studieboeken en om de eventuele kosten voor een studiereis, stage of eindwerk. Ruime studiekosten zijn niet opleidingsgebonden en betreffen onder ander de verplaatsingskosten van en naar de campus, de huur van een studentenkamer en de inrichting ervan, alsook enkele kleinere uitgaven voor een boekentas en bureaumateriaal. Ook de leefkosten hangen niet samen met de gekozen opleiding en evenmin met de positie van student, maar zijn verbonden aan het leven als jongvolwassene. Het gaat om uitgaven voor voeding, kleding, gezondheid, persoonlijke verzorging, wonen, mobiliteit, ontspanning en het onderhouden van relaties. De ruime studiekosten en de leefkosten worden afgeleid uit het onderzoek naar de referentiebudgetten. Dit zijn geprijsde korven van goederen en diensten die op een wetenschappelijk onderbouwde manier de hoogte illustreren van de kosten die minimaal noodzakelijk zijn voor gezinnen om volwaardig aan de maatschappij te kunnen deelnemen². De strikte studiekosten van Vlaamse studenten werden berekend door De Norre, De Leebeeck, & Havermans (2020) en worden sindsdien, bij gebrek aan nieuwe onderzoeksdata, jaarlijks geïndexeerd.

Om de (evolutie van) de netto gezinsinkomens (sinds 2020) te schetsen, doen we een beroep op de data van twee andere publicaties van het expertisecentrum, namelijk deze van Frederickx,

¹Meer in het bijzonder gaat het om de noodzakelijke kosten van studenten die nog ten laste zijn van hun ouders. Zelfstandige studenten hebben vaak extra kosten. Voor een uitgebreide bespreking, zie: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn (2020,2021,2022,2023), *Studeren in het hoger onderwijs, hoeveel kost dat?* Geel: Thomas More. Zie: <https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-budget-en-financieel-welzijn/tool/studentenbrochure>

² Zie: <https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-budget-en-financieel-welzijn/expertise/referentiebudgetten>

Delanghe, Penne & Storms (2021, 2024)³. Hierin wordt beschreven in welke mate de minimuminkomens uit sociale bijstand, sociale zekerheid en arbeid volstaan om anno 2020 en 2023 menswaardig te kunnen leven.

Resultaten

Tabel 1 toont de hoogte en de evolutie van de noodzakelijke kosten van studerende jongeren aan een Vlaamse universiteit of hogeschool in de academiejaren 2020-2021 en 2023-2024. De kosten worden gegroepeerd weergegeven in de hierboven besproken drie uitgavencategorieën. Voor een gedetailleerd beeld, zie tabel 1 in bijlage.

Af te lezen valt dat de leefkosten het grootste aandeel hebben in de totale kosten, gevolgd door de ruime studiekosten voor kotstudenten en de strikte studiekosten voor pendelstudenten. Tussen 2020 en 2023 stegen de totale kosten voor studerende jongeren met 19% à 20%. Beursgerechtigde studenten hebben lagere strikte studiekosten omwille van het lagere studiegeld. Dit zorgt ook voor een differentiële evolutie van deze studiekosten tussen beurs-, bijna- beurs- en niet-beursstudenten. De stijging in absolute cijfers bedraagt 209 à 220 euro per maand voor kotstudenten en 136 à 147 euro per maand voor pendelstudenten.

Tabel 1: Evolutie studiekosten en leefkosten studenten hoger onderwijs, maandbedragen 2020 en 2023

	kostudent				pendelstudent				
	2020	2023	% toename	verschil	2020	2023	% toename	verschil	
strikte studiekosten beursstudent	55	68	24,5%	13	strikte studiekosten beursstudent	55	68	24,5%	13
strikte studiekosten bijna-beursstudent	87	106	20,7%	18	strikte studiekosten bijna-beursstudent	87	106	20,7%	18
strikte studiekosten niet- beursstudent	124	149	19,4%	24	strikte studiekosten niet- beursstudent	124	149	19,4%	24
ruime studiekosten	377	450	19,5%	73	ruime studiekosten	18	21	17,8%	3
leefkosten	638	760	19,2%	122	leefkosten	608	728	19,6%	119
totale kosten beursstudent	1069	1279	19,6%	209	totale kosten beursstudent	681	817	20,0%	136
totale kosten bijna-beursstudent	1102	1316	19,4%	214	totale kosten bijna-beursstudent	714	854	19,7%	141
totale kosten niet-beursstudent	1139	1359	19,3%	220	totale kosten niet-beursstudent	751	897	19,5%	147

In tabel 2 worden de financiële tegemoetkomingen weergegeven die gezinnen met studerende kinderen van de overheid ontvangen om studeren betaalbaar te maken voor lage inkomensgezinnen. In de tabel wordt de hoogte van een volledige studietoelage getoond (waarop bv. studenten met leefloongerechtigde ouders aanspraak kunnen maken). Daarnaast hebben studerende jongeren tot 25 jaar ook nog recht op een groeipakket dat gedeeltelijk de leefkosten van kinderen vergoedt waardoor de levensstandaard van hun ouders niet drastisch daalt en de komst van kinderen in een gezin niet tot armoede zou mogen leiden bij lage-inkomensgezinnen. In de tabel wordt het groeipakket opgenomen voor studenten die recht hebben op volledige sociale toelagen. Tot slot hebben gezinnen ook nog een fiscaal voordeel voor hun kinderen ten laste.

³ Frederickx, M., Penne, T., Delanghe, H. & Storms, B. (2021). [Doeltreffendheid van de minimuminkomens in Vlaanderen](#). CEBUD working paper 21.01. UAntwerpen en Thomas More.

Frederickx, M., Delanghe, H., Penne, T. en Storms, B. (2024). [Kan je menswaardig leven met een minimuminkomen in België?](#) Working paper 24.01. Geel: Thomas More

Tabel 2: Evolutie van de financiële tegemoetkomingen voor studenten, maandbedragen 2020 en 2023 voor gezinnen met één studerende jongere wiens ouders leefloongerechtigd zijn.

	kostudent					pendelstudent			
	2020	2023	% toename	verschil		2020	2023	% toename	verschil
volledige studietoelage	358	382	6,8%	24	volledige studietoelage	215	229	6,8%	15
groeipakket	210	234	11,4%	24	groeipakket	210	234	11,4%	24
fiscale voordelen	34	39	13,5%	5	fiscale voordelen	34	39	13,5%	5
totale financiële voordelen	602	655	8,8%	53	totale financiële voordelen	459	502	9,4%	43

Uit tabel 2 kan worden afgelezen dat leefloongerechtigde ouders van een kot- en een pendelstudent in 2020 respectievelijk 602 en 459 euro per maand extra krijgen als financiële tegemoetkoming van de overheid voor hun studerend kind. De fiscale voordelen maken hiervan een relatief klein aandeel uit (6 à 8%). Voor kotstudenten is de studietoelage het hoogste bedrag aan financiële voordelen dat dit gezin ontvangt. Ouders met een studerende pendelstudent ontvangen een studietoelage die ongeveer even hoog ligt als het groeipakket. Tussen 2020 en 2023 stegen de financiële voordelen met +/- 9% of in absolute getallen met 53 (kotstudent) en 43 (pendelstudent) euro per maand. Deze kleinere stijging in vergelijking met de toegenomen noodzakelijke kosten van studerende kinderen zorgt ervoor dat de financiële tegemoetkomingen als maar minder kostendekkend worden. Terwijl in 2020 nog 56% en 67% van de noodzakelijke kosten van beursgerechtigde kot- en pendelstudenten werd gecompenseerd via overheidstoelagen, daalde dit in 2023 tot respectievelijk 51% en 61%. De koopkracht van de financiële tegemoetkomingen voor kotstudenten is er tussen 2020 en 2023 op achteruitgegaan met 157 euro op maandbasis. Voor pendelstudenten betreft dit 93 euro.

Om na te gaan of dit een werkelijke koopkrachtdaling betreft of dat deze daling eventueel werd gecompenseerd door een relatief sterkere stijging van de minimuminkomens, tonen we hieronder in tabel 3 de hoogte van de leeflonen, de minimumwerkloosheidsuitkeringen en de minimumlonen voor de jaren 2020 en 2023.

Tabel 3: Evolutie van de netto minimuminkomens (excl. fin tegemoetkomingen voor kinderen ten laste) van eenoudergezinnen en koppels met een studerend kind 2020-2023

	2020	2023	%	verschil
<i>Eenoudergezin met studerend kind</i>				
leefloon	1294	1638	1,27	345
min werkloosheidsuitkering	1344	1652	1,23	309
min loon	1773	2118	1,19	345
<i>Koppel met studerend kind</i>				
leefloon	1292	1636	1,27	344
min werkloosheidsuitkering	1346	1656	1,23	310
min loon	1912	2273	1,19	362

Hieruit valt af te lezen dat de minima uit sociale bijstand en de minima uit sociale zekerheid relatief sterker stegen dan de financiële tegemoetkomingen voor kinderen ten laste. Vooral de leeflonen (+27%) stegen in sterke mate sinds 2020 omwille van de verhogingen boven op de index die de federale regering doorvoerde in functie van de bestrijding van armoede. Tussen 2020 en 2023 zijn deze toegenomen met 344 à 345 euro voor koppels en alleenstaanden met kinderen. Om te beoordelen in welke mate de stijging van deze minimuminkomens ook een daadwerkelijke stijging van de koopkracht met zich meebracht, moet deze nog worden gerelateerd aan de stijging van de minimale kosten van gezinnen zonder kinderen. Die worden geïllustreerd in tabel 4 door de referentiebudgetten.

Tabel 4: Referentiebudgetten voor alleenstaanden en koppels zonder kinderen (niet werkende volwassenen, in goede gezondheid, wonen in een kwaliteitsvolle huurwoning en hebben geen eigen wagen, maandbedragen 2020, 2023

	2020	2023	% toename	verschil
referentiebudget alleenstaande	1302	1552	19,2%	250
referentiebudget koppel	1702	2023	18,9%	322

We lezen af dat de minimumkosten voor niet-werkende volwassenen zonder kinderen op beroepsactieve leeftijd in de periode 2020-2023 zijn gestegen met 250 euro voor alleenstaanden en 322 euro voor koppels. Brengen we deze stijging in rekening bij de beoordeling van de stijging van de minimuminkomens (tabel 3), dan stellen we vast dat de koopkracht van alleenstaanden met een leefloon in 2023 steeg met 95 euro per maand en voor koppels met 23 euro per maand.

Omdat deze stijging van het netto inkomen van leefloongerechtigde gezinnen met studerende kinderen (tabel 3) teniet wordt gedaan door de daling (in reële prijzen) van de tegemoetkomingen voor kinderen ten laste, zijn vele gezinnen met studerende kinderen er in een periode van drie jaar op achteruit gegaan in koopkracht. Die ligt nu voor eenoudergezinnen met een kotstudent maandelijks 62 euro (of 739 euro op jaarbasis) lager dan in 2020. Eenoudergezinnen met een pendelstudent kennen een lichte koopkrachtverbetering van 2 euro op maandbasis (of 26 euro op jaarbasis). Voor koppels met een kotstudent bedroeg de koopkrachtdaling 134 euro op maandbasis (of 1.604 euro op jaarbasis) en voor koppels met een pendelstudent 70 euro (of op jaarbasis 839 euro).

De daling van de koopkracht tussen 2020 en 2023 deed zich ook voor bij leefloongerechtigde gezinnen met een kind in het secundair onderwijs. Ook daar daalde de dekkinggraad van de financiële tegemoetkomingen voor kinderen ten laste waardoor de koopkracht van eenoudergezinnen met een kind in deze periode daalde met 19 euro op maandbasis (228 op jaarbasis). Voor koppels met een kind in het secundair onderwijs betreft dit een daling met 91 euro op maandbasis (of 1.093 op jaarbasis).

Bijlage

Tabel 1: Studie en leefkosten studenten Hoger Onderwijs 2020-2021 en 2023-2024

	2020			2021			2022			2023		
Strikte studiekosten	Kot	Pendel		Strikte studiekosten	Pendel		Strikte studiekosten	Pendel		Strikte studiekosten	Pendel	
Inschrijvingsgeld				Inschrijvingsgeld			Inschrijvingsgeld			Inschrijvingsgeld		
Beurstarief	112	112		Beurstarief	113	113	Beurstarief	116	116	Beurstarief	129	129
Bijna-beurstarief	503	503		Bijna-beurstarief	506	506	Bijna-beurstarief	518	518	Bijna-beurstarief	576	576
Niet-beurstarief	947	947		Niet-beurstarief	962	962	Niet-beurstarief	980	980	Niet-beurstarief	1092	1092
Cursussen en studieboeken	247	247		Cursussen en studieboeken	251	251	Cursussen en studieboeken	273	273	Cursussen en studieboeken	278	278
Computer en printbudget	177	177		Computer en printbudget	235	235	Computer en printbudget	257	257	Computer en printbudget	264	264
Overige studiekosten	122	122		Overige studiekosten	124	124	Overige studiekosten	135	135	Overige studiekosten	148	148
Totaal strikte studiekosten				Totaal strikte studiekosten	Kot	Pendel	Totaal strikte studiekosten	Kot	Pendel	Totaal strikte studiekosten	Kot	Pendel
Beurs	658	658		Beurs	723	723	Beurs	781	781	Beurs	819	819
Bijna Beurs	1.050	1.050		Bijna Beurs	1.116	1.116	Bijna Beurs	1.183	1.183	Bijna Beurs	1.267	1.267
Niet-Beurs	1.494	1.494		Niet-Beurs	1.572	1.572	Niet-Beurs	1.645	1.645	Niet-Beurs	1.783	1.783
Ruime studiekosten	Kot	Pendel		Ruime studiekosten	Kot	Pendel	Ruime studiekosten	Kot	Pendel	Ruime studiekosten	Kot	Pendel
Vervoerskosten	203	199		Vervoerskosten	214	203	Vervoerskosten	223	208	Vervoerskosten**	247	232
Huisvestingskosten	4297	-		Huisvestingskosten	4378		Huisvestingskosten	4.797	0	Huisvestingskosten	5133	
Overige studiekosten	18	13		Overige studiekosten	20	16	Overige studiekosten	20	17	Overige studiekosten	21	18
Totaal indirecte studie kosten	4518	212		Totaal indirecte studie kosten	4612	219	Totaal indirecte studie kosten	5.040	225	Totaal indirecte studie kosten	5400	249
Leefkosten	Kot	Pendel		Leefkosten	Kot	Pendel	Leefkosten	Kot	Pendel	Leefkosten	Kot	Pendel
Voeding	2.212	1.907		Voeding	2223	1906	Voeding	2.430	2.122	Voeding	2.804	2.483
Kleding	632	632		Kleding	530	525	Kleding	579	570	Kleding	635	626
Gezondheid en persoonlijke verzorging	424	375		Gezondheid en persoonlijke verzorging	586	529	Gezondheid en persoonlijke verzorging	523	465	Gezondheid en persoonlijke verzorging	541	480
Huur woning	1.521	1.521		Huur woning	1564	1564	Huur woning	1.954	1.954	Huur woning***	1.828	1.828
Ontspanning	2.510	2.510		Ontspanning	2638	2638	Ontspanning	2.774	2.774	Ontspanning	2.934	2.934
Mobiliteit	355	355		Mobiliteit	359	359	Mobiliteit	371	371	Mobiliteit	383	383
Totaal leefkosten	7.655	7.301		Totaal leefkosten	7899	7520	Totaal leefkosten	8.631	8.256	Totaal leefkosten	9.125	8.733
Totaal	Kot	Pendel		Totaal	Kot	Pendel	Totaal	Kot	Pendel	Totaal	Kot	Pendel
Beurs	12.832	8.171		Beurs	13.235	8.462	Beurs	14.452	9.262	Beurs	15.345	9.802
Bijna-beurs	13.223	8.562		Bijna-beurs	13.627	8.855	Bijna-beurs	14.854	9.664	Bijna-beurs	15.792	10.249
Niet-beurs	13.667	9.006		niet-beurs	14.083	9.311	Niet-beurs	15.316	10.126	Niet-beurs	16.308	10.765

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn (2020, 202, 2022, 2023), *Studeren in het hoger onderwijs, hoeveel kost dat?*